

Pirkanmaan hyvinvointialueen lausunto työryhmän mietinnöstä, joka sisältää ehdotuksen uudeksi valmiuslaiksi (Diaarinumero VN/5137/2022-OM-229).

Lausuntopyynnön rakenne ja tarkemmat vastausohjeet

Lausuntopyyntö on rakenteistettu lakiehdotuksen lukujakoa vastaaviin vastauskenttiin. Lausuntopyyntöön sisältyy lisäksi eräitä säännösehdotuksia tai sääntelykokonaisuuksia koskevia täsmentäviä kysymyksiä, joihin vastaamiselle on varattu omat vastauskenttensä tarvittavine lisäohjeistuksineen. Lausuntopyynnön loppuun on sijoitettu vastauskentät esityksen yleisperusteluja koskeville ja muille yleisille kommenteille.

Lausunnonantajia pyydetään lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi jaottelemaan lausuntonsa alla mainittuja vastauskenttiä käyttäen. Kutakin työryhmän ehdotuksen mukaisen uuden valmiuslain lukua ja sen pykälä koskevat huomiot pyydetään siten esittämään sitä koskevassa vastauskentässä.

Yksittäistä pykälää koskevat huomiot pyydetään lisäksi selvästi erottamaan lausunnossa esimerkiksi pykälänumerointiin viittaavaa väliotsikkoa käyttäen.

Lausunnonantajia pyydetään ilmaisemaan näkemyksensä mahdollisimman selkeästi ja tiiviisti. Huomioitahan, että mahdolliset salassa pidettävää tietoa sisältävät kommentit pyydetään lähettämään erillisenä liitteenä asianmukaisin salassapitomerkinnoin oikeusministeriön kirjaamoon.

I OSA. Yleiset säännökset ja varautuminen

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

2§ Uusi poikkeusolojen hallinta -käsité ja sen kautta päätöksenteon nostaminen osaksi lain soveltamisalakohdtaa on kannatettava lisäys.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

6§ Sanoitusmuutos, jossa varautumisvelvollisuus laajennetaan koskemaan kaikkia olosuhteita (aiemman ”myös poikkeusoloissa” -muotoilun sijasta) antaa tukea organisaatioiden valmiussuunnitteluun myös normaaliolojen häiriötilanteita varten. On kannatettavaa, ettei normaaliolojen häiriötilanteita nimetä yksilöivästi lain tasolla. Varautumisvelvollisten nimeäminen on nykyistä lakia selkeämmin ilmaistu ja 9. luetelmakohdan lisäys ”muista lailla julkista hallintotehtäviä hoitamaan perustetuista tai siihen lailla velvoitetuista yhteisöistä, siltä osin kuin ne hoitavat julkisia hallintotehtäviä” kirkastaa myös hyvinvointialueiden yhteistyökumppaneiden velvoitteita. On myös perusteltua, että tässä yhteydessä mainitaan erikseen viranomaisen varautumisvelvollisuuden olevan voimassa silloinkin, kun se hankkii lakisääteisiä palvelujaan yksityiseltä palveluntuottajalta.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

7§ Varautumiseen liittyvä riskien arviointivelvoite on uusi. Uudistus kannustaa nivomaan riskiarviotyön entistä kiinteämmin osaksi organisaatioiden varautumista. Muotoilultaan sanoitus on riittävän väljä eikä määritä tarpeettoman yksityiskohtaisesti riskiarvion sisältöjä.

8§ Nykyiseen lakiin verrattuna uusi ehdotus säätää valmiussuunnitelmista yksityiskohtaisemmin ja asettaa sille myös sisällöllisiä vähimmäisvaatimuksia. Uudessa muotoilussa huomioidaan valmiussuunnitelmien tarpeellisuus

myös normaaliolojen häiriötilanteiden kannalta, ei pelkästään poikkeusolojen. Kirjaus ottaa kantaa myös valmiussuunnitteluprosessiin, suunnitelmien ajan tasalla pitämiseen, henkilöstön perehdyttämiseen ja harjoitteluun. Kaikki nämä ovat erittäin tervetulleita lisäyksiä. Sisällölliset vähimmäisvaatimukset ovat sopivan yksityiskohtaiset ja toimivat geneerisesti eri hallinnonaloilla sovellettaviksi. Ne eivät ole ristiriidassa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöstä tulevien, valmiussuunnittelua koskevien velvoitteiden kanssa. Toimintavalmiuden ylläpitämiseksi valmiusharjoittelu tulisi sanoittaa lakiin *säännöllisesti* toteutettavana sen sijaan, että se on kirjattu *tarvittaessa* toteutettavaksi.

10§ Tilannekuvan kokoaminen tulisi tehdä pääsääntöisesti toimialakohtaisista tilannekuvista koostaen, jotta voidaan vähentää tilannekuvaa kokoavien ja raportoivien tahojen päällekkäistä työtä.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

II OSA. Poikkeusoloista päättäminen ja hallinnon erityisjärjestelyt

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönnotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

11 § Lisätoimivaltuuksien käyttöönottoaminen poikkeusolojen määrittelyn edellytyksenä on kannatettava tarkennus. Valmiuslain hyödyntämisen mahdollisuuksia laajentaa lisäys onnettomuuden tai muun poikkeuksellisen tapahtuman *välittömästä uhasta* poikkeusolojen asettamisperusteena.

Nykyisen lain suppeammin sanoitetun *erityisen vakavan suuronnettomuuden* tilalle ehdotettu teksti (luetelmakohta 3) on nykyistä laajempi, kattavampi ja selkeämpi. On tärkeää, että sanoituksessa on muutettu myös *välitön jälkitila* muotoon *jälkitila*, jolloin huomioiduksi tulevat myös sellaiset tilanteet, joissa on tarve esimerkiksi pitkään varsinaisen tapahtuman jälkeen jatkuvalle psykososiaaliselle tuelle.

Kaikkiaan mietinnön perustelut valituille poikkeusolojen määritelmille ovat kattavat. Erityisesti kiitämme, että niissä on erikseen korostettu välttämättömien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen ja ensihoidon palvelujen saatavuuden turvaamisen kriittisyyttä.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

24§ Pykälän 2. momentin mukaan valtioneuvosto oikeutettaisiin ohjaamaan hyvinvointialueita siinä laajuudessa kuin välttämättömä. Tilanteissa, joissa ohjaus keskitetään valtioneuvostolle, tulee huomioida tiedonkulku myös sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliselle valmiusryhmälle.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III OSA. Lisätoimivaltuudet

Lausunnonantajia pyydetään lausunnoissaan erityisesti arvioimaan ehdotettujen lisätoimivaltuuksien tosiasiallista toimivuutta, tehokkuutta ja vaikutuksia. Jos arvioitte, että työryhmän mietinnön mukaisesta uuden valmiuslain toimivaltuuskokonaisuudesta puuttuu jokin poikkeusoloissa välttämätön lisätoimivaltuus, joka tulisi esitykseen jatkovalmistelussa lisätä, tätä koskevat huomiot pyydetään esittämään sen luvun yhteydessä, johon katsotte puuttuvan lisätoimivaltuuden kuuluvan.

Lain lisätoimivaltuuksia koskevan III osan lukujen pääasiallista sisältöä on selostettu esitysluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa kunkin luvun alussa. Säännöskohtaisissa perusteluissa on myös pykäläkohtaisesti tuotu esiin, miltä osin säännökset vastaisivat voimassa olevaa valmiuslakia ja miltä osin ne olisivat uusia.

Lausunnonantajia pyydetään huomioimaan, että vaikka ehdotukseen sisältyy useita täysin tai lähes samannimisiä pykäläiä kuin voimassa olevaan valmiuslakiin, lähes kaikkia ehdotukseen sisältyviä säännöksiä ehdotetaan niiden sisällön osalta merkittävällä tavalla uudistettavan.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

41§ Nykyiseen valmiuslakiin verrattuna esityksessä säädetään poikkeamista yksityiskohtaisemmin ja kattavammin. Lisäksi toimivaltuuksien soveltamisen rajat ovat työnantajan näkökulmasta tarkemmat. Tulkintaa selkeyttää myös se, että pykälän kaikki kohdat olisivat sovellettavissa kaikissa poikkeusoloissa, eivätkä käyttömahdollisuudet eroa sen mukaan, millä perusteella poikkeusolot on asetettu.

Luetelmakohta 11 on keskeisen tärkeä hyvinvointialueiden henkilöstöresurssien turvaamiseksi. Pykälässä viitataan valtioneuvoston asetukseen, jossa säädetään tarkemmin toimivaltuuden käyttämisen rajoista. Tulkintahaasteita voi tulla tekstissä lakiluonnoksessa käytetystä muotoilusta *tilapäisesti*, ja siksi onkin olennaisen tärkeää, että joko laissa tai annettavassa täsmäntävässä asetuksessa kuvataan myös se, mitä tilapäinen tässä yhteydessä tarkoittaa.

Luetelmakohta 12 on olennainen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden kannalta, erityisesti tilanteissa, joissa yksikön toiminta joudutaan siirtämään maantieteellisesti toiseen paikkaan. Tekstissä ei täsmennetä sitä, kuinka kaukana toinen työntekopaikka saisi sijaita ilman että se aiheuttaisi *kohtuutonta haittaa*. Kohtuuttoman haitan arvioimisen tueksi tarvittaisiin soveltamisohjeita.

Jälkimmäisen momentin luettelo henkilöstöryhmistä on hyvinvointialueen näkökulmasta kattava. On tärkeää, että erikseen lueteltujen *sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluiden* työntekijäryhmien lisäksi mainitaan myös luettelo- kohdan 16 mukainen kategoria (*muussa varautumisvelvollisessa, jos se on välttämätöntä sen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi poikkeusolojen aikana*). Se mahdollistaa pykälän soveltamisen myös hyvinvointialueen hallinnollisissa ja tukipalvelutehtävissä työskenteleviin henkilöstöryhmiin.

43§ Uusi lisäys mahdollisuudesta pidentää työntekijän irtisanomisaikaa kuudella kuukaudella on merkittävä ja tarpeellinen lisä hyvinvointialueen keinovalikoimaan henkilöstön riittävyyden turvaamisessa.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

44§ Sosiaali- ja terveydenhuollon erityisestä työvelvoitteesta säättävä pykälä on olennainen hyvinvointialueiden toiminnan kannalta. Nykyiseen valmiuslakiin nähden olennainen lisäys, erityisen työvelvollisuuden laajentaminen terveydenhuollon lisäksi myös sosiaalihuoltoon, on hyvinvointialueille tärkeä. Pykälän keskeistä käsitettä, *sosiaali- ja terveydenhuollon alaa*, ei ole kuitenkaan määritelty tarkkarajaisesti, mikä voi jättää tulkintahaasteita. Epäselväksi jää esimerkiksi se, katsotaanko työskentelyksi sosiaali- ja terveydenhuollon alalla työ hyvinvointialueen hallinnollisissa tehtävissä tai sosiaali- ja terveysalan järjestössä. Tarkentavaa soveltamisohjetta tarvitaan, mikäli pykälän sanoitusta ei täsmennetä. Soveltamismahdollisuuksien ulottaminen myös suuronnettomuustilanteisiin sekä erityisen työvelvollisuuden uusimiskertojen rajaamisen poistaminen ovat niin ikään tervetulleita ja perusteltuja lisäyksiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon työvelvollisuuspykälän käyttöönotossa tulee huomioida palvelutuotannon järjestämiseen vaadittavat tukipalvelut. Lakiehdotuksen mukaan nämä työntekijät olisivat yleisen työvelvoitteen piirissä, joten molempien pykälien käyttöönottoa tarvittaisiin.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

60§ Mikäli Puolustusvoimille tai Rajavartiolaitokselle luovutetaan käyttöoikeus ohjelmistoon tai tietojärjestelmään, luovutetaan työryhmän mietinnön mukaan samalla pääsy myös järjestelmässä oleviin tietoihin. Pykälää tulisi tarkentaa salassa pidettävien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen osalta. Sen nojalla ei tulisi saada rajaamatonta oikeutta kaikkiin asiakas- ja potilastietoihin.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

68§ Pykälää tulee tarkentaa pelastusviranomaisten määrittelyn osalta. Pykälässä tulee käydä ilmi, ovatko *sisäministeriön* vai *hyvinvointialueen* pelastusviranomaiset vastuussa väestönsiirtojen alueellisesta johtamisesta ja toimeenpanosta. Pykälässä tulee myös käydä ilmi, millä pelastusviranomaisella on väestön siirtymisen toteuttamiseksi oikeus määrätä siirtymisen ajallisesta kohdentumisesta sekä siirrettävän väestön sijoituspaikasta. Mikäli tarkoitetaan hyvinvointialueen pelastusviranomaisia, pykälässä tulee käydä ilmi minkä alueen pelastusviranomaiselle määräysvalta kuuluu, kun väestöä siirretään hyvinvointialueelta toiselle.

69§ Siirtyneen väestön ilmoitusvelvollisuuspykälä on uusi ja tarpeellinen hyvinvointialueiden näkökulmasta, sillä ilmoittautuminen voi osoittautua hyvinkin kriittiseksi tekijäksi siirtyvää väestöä vastaanottavien alueiden tehtävien kannalta. Hyvinvointialueiden vastuulla on muun muassa järjestää kiireelliset ja välttämättömät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut myös siirtyvälle väestölle. Käytännön haasteeksi voi osoittautua se, jos kunnilla ei ole kansallisesti yhteneväistä tapaa kerätä tätä tietoa tai jos ei säädetä tarkemmin tietojen luovuttamisesta hyvinvointialueiden käyttöön. Hyvinvointialueen näkökulmasta huolena on tiedon yhdisteleminen koko maakunnan laajuisesti, jos tiedon keruu- ja luovutuskäytännöt poikkeavat kuntakohtaisesti toisistaan. Mikäli tiedonsiirto kunnista DVV:lle ja DVV:ltä edelleen hyvinvointialueille ei suju viiveettä, saattaa se aiheuttaa hyvinvointialueen tilannekuvaan merkittävää epätarkkuutta ja heikentää hyvinvointialueen mahdollisuuksia vastata alueelle siirtyneen väestön palvelutarpeisiin.

Pykälässä käytettyä sanoitusta siitä, mistä valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää, tulisi laajentaa ja tarkentaa. Sen tulisi täsmentää tietojen DVV:lle luovuttamisen lisäksi tiedon keräämisen tapaa, sisältöä, järjestelmiä ja tiedon jakamista kuntien, DVV:n ja hyvinvointialueiden välillä. Kansallisesti yhteneväiset periaatteet olisivat toivottavia. Valtioneuvoston asetus tulisi antaa hyvissä ajoin, sillä mainittuja yksityiskohtia tarvitaan eri organisaatioiden valmiussuunnittelun perusteiksi.

69§ toinen virke ("Ilmoituksen niistä henkilöistä, joiden siirtymisessä on otettava huomioon viranomaisen arvioon perustuvat henkilön tarvitsemat, määrättyllä alueella järjestettävät erityispalvelut, tekee henkilön palvelujen järjestämisestä siirtymishetkeen saakka vastuussa oleva taho") on tulkittavissa siten, että lähettävän alueen velvollisuus järjestää palveluja päättyisi siirtymishetkeen. Sanoitusta tulisi muuttaa siten, ettei tällaista tulkintaa muodostu (lause summe laajemmin hyvinvointialueiden välisen järjestämisvastuun epäselvyyksistä 153 § yhteydessä).

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävässä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (70 ja 82 §)

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Yleisesti: Esityksessä useilla eri toimijoilla olisi otto-oikeus materiaaleihin ja tiloihin tai mahdollisuus velvoittaa suorittamaan palveluita. Laissa tulisi määritellä, kuka yhteensovittaa kokonaisuutta ja ratkaisee tilanteet, joissa useat toimijat velvoittavat samoja tahoja samanaikaisesti.

73§ Pelastusviranomaisella ja poliisilla tulee olla samanlaiset toimivaltuudet ajoneuvojen haltuunotossa. Esityksen mukaan poliisi voi *ottaa ajoneuvon hallintaansa* (71 §), mutta pelastusviranomaisella on oikeus vain sen *käyttöön*. Hallinta antaa viranomaiselle laajemmat oikeudet mm. ajoneuvon muokkaamiseen viranomaiskäyttöön sopivaksi. Pelastustoiminnan ja väestön evakuoinnin edellyttämien kiireellisten ja välttämättömien kuljetusten toteuttamiseksi voi olla välttämätöntä tehdä pelastusviranomaisen käyttöönottaisiin ajoneuvoihin teknisiä muutoksia (esim. viestivälineiden asennus tai muu tarvittava varustelu).

75§ Esityksessä tilapäisten väestönsuojien rakentamisvelvoitteen päätöksenteko nousisi valtioneuvoston tasolle. Velvoite kohdistuisi jatkossa vain kuntien omistamiin tai pelastusviranomaisen hallintaan ottamiin kiinteistöihin tai maa-alueisiin, jotka eivät ole vakituksessa asumiskäytössä. Hyvinvointialueiden pelastusviranomaiset ovat parhaiten tietoisia oman alueensa väestönsuojelun tilanteesta. Valtioneuvoston asetuksen yhteistoiminnasta väestönsuojeluun varautumisessa (570/2024) mukaan hyvinvointialueen pelastusviranomaisella on asetettava toimialueellaan väestönsuojelun yhteistyöryhmä. Yhteistyöryhmän yhtenä tehtävänä on käsitellä alueen väestönsuojatilannetta ja suojien käyttöönottoon ja suojautumisen johtamiseen varautumista. Näin ollen päätöksentaso pitäisi jatkossakin pysyä pelastusviranomaisilla. Lisäksi rakentamisvelvoitetta ei pitäisi rajata vain edellä mainittuihin kohteisiin. Alueilla, joissa tilapäisiä väestönsuojia mahdollisesti tarvitaan, ei välttämättä ole riittävästi haltuun otettavia kiinteistöjä, jotka eivät ole asumiskäytössä. Esitys vaikeuttaisi tilapäisten väestönsuojien rakentamisen velvoittamista esimerkiksi pientaloalueille.

77§ Uusi hyvinvointialueille annettavaksi esitetty toimivaltuus majoituskäyttöön soveltuvia huoneistoja koskien on erittäin tervetullut. Se vastaisi paremmin toimijoiden rooleja ja tukisi käytännön toimintaa selkeämmin kuin nyky-laissa kunnille nimetty valtuus. Toimivaltuus tukisi esitetyn 153§ mukaisia, hyvinvointialueelle kuuluvia vastuita väestön tilapäisestä majoittamisesta ja huollosta. Se auttaisi varmistamaan evakuointikapasiteetin riittävyttä ja paikallaisi asuttamisviranomaisen tehtävään liittyviä ajallisia haasteita. Pykälään tulisi kuitenkin lisätä hyvinvointialueelle *tiedonsaantioikeus* tilojen ja vapaana olevien huoneistojen rekistereihin. Toimivaltuuden käyttöä koskevia menettelytapoja tarkentamaan tarvittaisiin soveltamisohje.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävässä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (85 §)

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Yleistä: Valmiuslain 12 luvun tavoitteena on turvata väestön välttämätön toimeentulo poikkeusoloissa. Tähän nähden on keskeistä, että säännöksissä (85–86§) määritellään yksiselitteisesti toimivaltaiset viranomaiset, vastuut etuuksien myöntämisessä ja maksamisessa sekä menettelyt mahdollisissa viive- ja katkostilanteissa. Esitetty sanointus jättää ne osin epäselviksi ja tulkinnanvaraisiksi. Hyvinvointialueille näiden asiakohtien täsmentämättä jättäminen voi tarkoittaa merkittäviä lisätehtäviä. Sosiaaliturvan maksatusten lykkääminen tai etuuksien alentaminen ehdotetulla tavalla voisi lisätä poikkeusolojen aikaista asunnottomuutta, ruoka-avun tarvetta, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen perintäongelmia sekä tarvetta täydentävälle ja ennaltaehkäisevälle toimeentulotuella kuormittaen hyvinvointialueen palveluntuotantoa sekä väestön terveyttä ja toimintakykyä.

87§ Erityisetuuden sisältö ja erityisesti sen maksatuksen vastuut on kirjattu selkeästi ja kattavasti. Hyvinvointialueen näkökulmasta tärkeä täsmennys on se, että hyvinvointialueen velvoite väestön välttämättömän toimeentulon järjestämiseen muulla tavoin yksilöidään toteutuvaksi ainoastaan siinä tapauksessa, että Kansaneläkelaitos ei voi *maksuliikenteen häiriötilanteen* vuoksi maksaa etuutta. Muusta syystä tapahtuvan viivästymisen vuoksi vastuu ei siirry, mikä on olennainen tarkennus.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

Erityisesti luvun toimivaltuuksia ehdotuksen mukaan toimeenpanevia viranomaisia ja elinkeinoelämän edustajia pyydetään lausunnoissaan arvioimaan ehdotettujen toimivaltuuksien toimivuutta, toteuttamiskelpoisuutta ja vaikutuksia.

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävässä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (96 §)

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

95§ Pykälä on keskeinen hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien palveluiden kannalta. Sen esitetty laajennus suuronnettomuustilanteisiin on tarpeellinen. On selkeää, että mainittujen määräysten antaminen olisi jatkossa yksinomaan sosiaali- ja terveysministeriöllä, ei enää lupa- ja valvontavirastolla. On kuitenkin varmistettava, että muut valmiuslain kohdat mahdollistavat tässä pykälässä listatut muutokset palveluntuottajien toimintaan. Esimerkiksi palvelussuhteen ehtoja koskevien säädöskohtien tulisi olla sanoitettu siten, että se huomioi myös toimintayksikön siirtämisen maantieteellisesti ja siihen liittyvät erityiskysymykset. Järjestämisvastuun jakautuminen lähetävien ja vastaanottavien hyvinvointialueiden välillä jää epäselväksi (koskee useamman pykälän kokonaisuutta, asiasta tarkemmin 153 § yhteydessä).

96§ Pykälän luetelmakohta 2 on laajentunut kattamaan kaikki sosiaalihuollon palveluiden määrääjät, siinä missä nykyinen valmiuslaki tunnistaa vain sosiaalihuoltolain 36§ mukaisten palvelutarpeen arviointien määrääjät. Lisäys on ehdottoman tarpeellinen ja antaa tosiasiallisia keinoja hyvinvointialueille. Soveltamisalassa on kuitenkin tulkinta- haasteita sosiaalihuollon palvelujen osalta. Vuoden 2014 sosiaalihuoltolain 14 § ei ota kantaa siihen, mitä ko. lainkohdassa luetelluista sosiaalihuollon palveluista olisivat *kiireettömiä*. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27e§ ja 27f§ kuvaavat täsmällisesti tiettyjä sosiaalihuollon palveluja (vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa ja vammaisten henkilöiden työtoimintaa), mutta nekaan eivät nimitä ko. palveluja kiireettömiksi. Kiireettömän palvelun käsite ei ole sosiaalihuollossa yksiselitteinen, eikä työryhmän mietinnöissä esitetyille esimerkeille ole kansallisesti yhtenäistä käsitystä.

98§ Pykälässä esitetty mahdollisuus henkilöstön kelpoisuusehdoista poikkeamiseen on tarpeellinen lisäys henkilöstön saatavuuden ja siten hyvinvointialueen palveluiden toteuttamisen näkökulmasta. Pykälän soveltamiseen tarvittaisiin kuitenkin liikkumavaraa siten, ettei sen perusteella saatu oikeus ammatissa toimimiseen pääty välittömästi siihen hetkeen, kun poikkeusoloista palataan normaalioloihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa se voisi aiheuttaa äkillisen ja hankalasti vastattavan henkilöstövajeen, varsinkin pitkäkestoisissa tilanteissa, jos menetettyä henkilöresurssia on korvattu poikkeamasäädöksen turvin merkittävässä määrin. Kelpoisuusehdoista poikkeaminen voi olla sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnalle välttämätöntä vielä rajallisen ajan sen jälkeen, kun normaalioloihin palataan. Tilanne normaaliolojen ja poikkeusolojen välillä voi myös elää (vrt. Covid-pandemia, jolloin poikkeusolot julistettiin kahteen eri otteeseen).

100§ Lääkkeiden varustevarastojen käyttöönottoa ja kohdentamista koskevissa toimivaltuuksissa tulisi huomioida myös sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valmiusryhmän oikeus päättää asiasta.

15 luku. Asumisen järjestäminen

Erityisesti kuntia ja Kuntaliittoa pyydetään lausunnoissaan arvioimaan ehdotetun 103–107

§:n mukaisen sääntelykokonaisuuden toimivuutta ja täytäntöönpanokelpoisuutta.

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

102§ Majoituspalveluiden hintasääntelyä koskeva säädös varmistaa toimintakykyisten ihmisten mahdollisuuksia järjestää itsenäisesti majoituksensa ja siten osaltaan ehkäisee välillisesti julkisten palvelujen kuormittumista.

103 § Asuntokannan sääntelyviranomaisen toiminta väestönsiirtotilanteissa ja siihen varautuminen ennalta on hyvinvointialueen näkökulmasta erittäin tarpeellinen ja välttämätön. Sen sujuva toiminta vähentää suoraan kuormitusta evakointikeskuksissa ja tilapäismajoitusjärjestelyissä.

105§ Pykälään kirjattu velvoite erillisestä sisäänkäynnistä asuttujen asuntojen ylimääräisten huoneiden vuokraamiseksi rajoittaisi merkittävästi käytettävissä olevien huoneiden kapasiteettia. Tämän uuden velvoitteen vaikutuksia asuttamisen kapasiteettiin ei ole arvioitu riittävällä tasolla työryhmän mietinnössä. Asuttamiskapasiteetin väheneminen pitkittäisi merkittävästi siirretyn väestön hätämajoitusvaiheen kestoa. Hätämajoittamiseen ja evakuointiin varatut tilat eivät varustelujensa puolesta lähtökohtaisesti sovellu pitkäaikaiseen majoittumiseen. Evakuointikeskuksesta eteenpäin siirtymisen prosessin tulppautuminen aiheuttaisi inhimillistä kärsimystä ja saattaisi jopa aiheuttaa sen, ettei kaikille tarvitsijoille kyetä tarjoamaan hätämajoitusta. Esitämme erillisen sisäänkäynnin velvoitteen poistamista kokonaan.

106§ Esityksen mukaan vuokrattavat huoneistot tulee osoittaa ensisijaisesti sellaiselle asunnontarvitsijalle, jonka asunnontarve on suurin huomioiden hakijan ja hänen perheensä henkilökohtaiset olosuhteet tai terveydelliset syyt. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa tähän liittyvä tietojen vaihto kuntien ja hyvinvointialueen välillä sekä kannustaa yhteistyön tekemiseen, jotta asunnot kohdentuvat oikein niitä eniten tarvitseville.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

Ehdotettuun 110 §:ään liittyy valtiovarainministeriön eriävä mielipide, minkä vuoksi pykälää koskevat huomiot pyydetään alla erikseen kohdittain (työryhmän perustelut, ks. s. 52-53). Muut 16 lukua koskevat huomiot voitte esittää alla ensimmäisessä vastauskentässä. Mietinnöstä on tarkoitus pyytää myös Euroopan keskuspankin lausunto.

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

141§ Pykälän 3 momentissa määritellään välttämättömät rakennushankkeet, jollaisiksi sosiaali- ja terveydenhuollon osalta eritellään *sairaalat* ja *terveysasemat*. Erityisesti terveysasema on käsitteenä tässä yhteydessä huono, sillä monet hyvinvointialueet ovat yhdistäneet sosiaali- ja terveydenhuollon palveluitaan erillisiin sote-keskuksiin, hyvinvointikeskuksiin ja muihin monialaisesti sote-palveluita tarjoaviin rakennuskokonaisuuksiin. Sääöksessä kannatettavampi määrittely olisi esimerkiksi "sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille välttämättömät rakennukset ja niiden korjaukset". Välttämättömyydestä voitaisiin säätää esimerkiksi valtioneuvoston asetuksella. Vaihtoehtoisesti tulisi säätää lupahakemusmenettelystä, jolla hyvinvointialue perustelee rakennushankkeen välttämättömyyden. Välttämättömyyden perusteena voi myös erityisesti sotilaallisissa poikkeusoloissa olla erityisesti terveydenhuollon toiminnan hajauttaminen sekä käyttötarkoitukseltaan alun perin muuhun käyttöön rakennettujen kiinteistöjen muutostarpeet, mikäli tällaisiin kohteisiin perustetaan välttämättömiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

Nykyisen valmiuslain 120 §:n poiston seurauksena valmiuslaista poistuisi maininta pelastustoimen viranomaisten, hyvinvointialueiden ja kuntien väestönsuojelumuodostelmien muodostamisesta. Mikäli nykyisen lain 120 § poistetaan, tulee huolehtia siitä, että kyseisen pykälän mukaiset tehtävät voidaan suorittaa muilla toimivaltuuksilla.

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

IV OSA. Erinäiset säännökset

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

153§ Pykälä on uusi ja hyvinvointialueiden näkökulmasta yksi koko lakiesityksen keskeisimpiä kohtia. Se ei ehdotetussa muodossaan riittävän yksiselitteisesti ja tarkasti säädä siitä, **miten järjestämisvastuu jakautuu hyvinvointialueiden välillä laajamittaisen väestönsiirron yhteydessä**. Lakiesitys jättää mahdollisuuden kahteen vaihtoehtoiseen tulkintaan: 153 § mukaan järjestämisvastuu kytkeytyisi ehdotetun 69§ mukaiseen siirtymisilmoitukseen, kun taas 95 § säätää hyvinvointialueen *toiminnan siirtämisestä* toimialueen tai sijaintipaikan ulkopuolelle STM:n määräyksestä. 95 § kohdalla työryhmän mietinnössä mainitaan myös, että hyvinvointialue voitaisiin velvoittaa antamaan palveluja toisen hyvinvointialueen asiakkaille.

Sääöksistä tai työryhmän mietinnöstä ei riittävän selkeästi ilmene, millainen on lähettävän eli siirtyneen hyvinvointialueen velvollisuus järjestää palveluita siirtyneelle väestölle. 153§ 4. momentissa käytetty sanoitus "voidaan järjestää" on liian väljä, se ei yksiselitteisesti määritä järjestämisvastuuta ja jättää merkittävän tulkintariskin. Järjestämisvastuun jakautuminen on niin perustavanlaatuisesti hyvinvointialueiden toimintaan vaikuttava kysymys, että sen tulee olla kuvattuna valmiuslakiin selkeästi ja yksiselitteisesti. Lähettävän ja vastaanottavan hyvinvointialueen intressit voivat olla keskenään ristiriitaiset ja valmiuslain tulisi olla muotoiltu niin selkeästi, ettei eriäville tulkinnoille vastuista jää sijaa.

Järjestämisvastuun jakautumisesta säädettäessä tulisi huomioida paitsi lähettävän hyvinvointialueen asiakkaina tai potilaina siirtymishetkellä olevat henkilöt, myös esimerkiksi sellaiset tilanteet, joissa siirtyvään väestöön lukeutuvan asiakkaan tai potilaan palvelun- tai hoidontarpeen arviointi on kesken tai joissa asiakas/potilas jonottaa ei-kiireelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluun. Lisäksi on huomioitava tilanteet, joissa 69 § mukainen ilmoittautuminen syystä tai toisesta viivästyy tai asiakas siirtyy hyvinvointialueelta toiselle lyhyen ajan sisään useasti.

Muina huomioina 153 § kirjatusta vastuista esitetään täsmennettävän 1–2 momentin kirjauksia evakuointikeskuksesta ja niissä järjestettävistä palveluista siten, että kuntien hyvinvointialueen käyttöön osoittamien kiinteistöjen, resurssien ja palveluiden *kustannuksista vastaa kunta*. Sanoituksen muutosta esitetään myös ruokahuoltoa koskevaan tekstiin. Esitämme muutoksena kirjattavan, että siirrettyä väestöllä olisi ensisijaisesti vastuu oman ruokailunsa järjestämisestä, käytössä olevien varojensa ja mahdollisuuksien mukaisesti. Hyvinvointialueen järjestämä

ruokailu järjestely- ja evakuintikeskuksissa tulisi olla toissijaista ja tosiasialliseen, kiireelliseen tarpeeseen perustuvaa.

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

158§ Työnantajan on korvattava 41 §:n 1 momentin 12 kohdan mukaisesti toiseen työtekopaikkaan siirretylle työntekijälle toimenpiteestä aiheutuvat kohtuulliset ja välttämättömät matka- ja majoituskustannukset. Tästä saattaa tulla lisäkustannuksia hyvinvointialueille.

162§ Poikkeusolojen erityistukea koskevat kustannukset. Pykälässä säädettäisiin valtion kustannusvastuusta sekä hyvinvointialueille aiheutuvien kustannusten korvaamisesta 87 §:n mukaista toimivaltuutta sovellettaessa. Ehdotettu sanoitus ei ole yksiselitteinen sen suhteen, kattaako valtiolta saatava korvaus itse erityistuen suorien kustannusten lisäksi myös hyvinvointialueille sen organisoimisesta aiheutuneet kustannukset, kuten henkilöstökulut. Esi-tämme tekstiin tarkennettavan, että valtio korvaa kustannukset kokonaisuudessaan, mukaan lukien henkilöstökulut.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus)

säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Lakiuudistus on tarpeellinen, se antaa hyvinvointialueiden poikkeusolojen aikaisen toiminnan suunnittelulle paremmat ja yksityiskohtaisemmat perusteet ja selkeyttää monilta osin eri viranomaisten vastuita, velvollisuuksia ja toimintamahdollisuuksia. Lain rakenne on nykyistä loogisempi.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Mietintöön tulee lisätä pykäläkohtainen perustelu pykälien poistamiselle. Pykälien poistamisen yleisestä perustelusta ei selviä, mikä syy on yksittäisen pykälän poistamisen takana. Lisäksi lausuntopyyntöön tulisi lisätä oma kohta poistettavaksi ehdotettujen pykälien lausumiselle.

Työryhmän mietinnön sivulla 254 (koskee esitettyä 37 §) on virheellinen muotoilu luvussa, joka koskee hyvinvointialuetta (ei kuntaa): ”Pykälän 2 momentin mukaan, jos aluevaltuustoa ei saada koolle päätösvaltaisena ja painavat syyt edellyttävät välitöntä päätöksentekoa, aluehallituksella olisi oikeus päättää niistä asioista, jotka koskevat **kunnan** hallinnon järjestämistä, hallintosääntöä, toimivallan siirtämistä, talousarviota sekä muista aluevaltuuston pää-tettäväksi säädetyistä ja määrättyistä asioista.”

